رستە وەك یەكەیا وەرگێرانێ

وەرگێران ب دەستكاریڤە: م.هـ. سەلوا فەریق سالح
زانكۆیا زاخو/ فاكولتییا زانستێن مرۆڤایەتی/ پشكا زمانێ كوردی

وەرگێران بریتیە ژ ڤەگوهاستنا چەمكەكی، ئەڤجا چ زارەكی یانژی نڤیسی بیت، ژ زمانەكی كو دبێژنێ زمانێ دەقێ رەسەن (source language) بۆ زمانەكێ دن كو دبێژنێ زمانێ مەبەست (target language)، بشێوەیەكی كو دەقێ وەرگێرای هەر هەمان كاریگەرییا دەقێ رەسەن هەبیت و بپارێزیت.
پشتی ڤێ پێناسێ، ئەڤ پرسیارە دهێتە كرن كا ئەرێ پێدڤییە ئەڤ هەڤسەنگییە د چ ئاست دا بیت؟، یان ب دەربرینەكا دن، ئەو یەكەیا زمانی كو پێدڤییە ئەڤ هەڤسەنگییە یان یەكسانییە دناڤبەرا مسداقێن وێ د هەر دوو زماناندا پەیدا ببیت كیژكە؟ ئەرێ پەیڤە؟ رستەیە؟ یانژی پەرەگرافە؟ لدویڤ بەرسڤێ دێ مە سێ جورێن وەرگێرانێ هەبن:

پەیڤ	رستە	پەرەگراف
↓	↓	↓
وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ	وەرگێرانا ئاسایی	وەرگێرانا ئازاد

ئەگەر پەیڤ وەک یەكەیەكا وەرگێرانێ بهێتە هەلبژارتن، وەرگێرانەكا پەیڤ ب پەیڤ دێ دروست بیت؛ ئەگەر پەرەگراڤ وەک یەكەیەكا هەلبژارتنێ بهێتە هەلبژارتن دەرئەنجامێ وێ دێ وەرگێرانەكا ئازاد بیت؛ و ئەگەر رستە وەک یەكەیەكا وەرگێرانێ بهێتە هەلبژارتن دێ ئەنجامێ وێ وەرگێرانەكا ئاسایی بیت.
ئەم لڤێرێ دێ پێكولێ كەین ب هاریكاریا چەند نموونان بسەلمینین كو وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ، واتە دەمێ پەیڤ یەكەیا وەرگێرانێ، نەبتنێ ژلایێ زمانناسان ڤە ناهێتە پەسەند كرن بەلكو گەلەک جاران ژی ئەڤ جورە وەرگێرانە كارەكێ بزەحمەتە. ژلایەكێ دنڤە، ژ بلی هندەک باردوخێن تایبەت كو پاشی دێ باس كەین، پەرەگراف ژی نەشێت ببیتە یەكەیەكا وەرگێرانێ، واتە وەرگێرانا ئازاد ژی

کو پەرەگراف یان یەکەیێن مەزنترن زمانی وەک یەکەیەکا وەرگێرانێ هەلدبژێریت د راستیدا نەشێت وەرگێرانەکا هویر و دروست ئەنجام بدەت. کەواتە بتنێ رستە دشێت و پێدڤییە مینا یەکەیەکا یەکسان بۆ وەرگێرانێ د هەر دوو زماناندا بهێتە هەلبژارتن. ئەڤ ڤەکۆلینە دەمێ دبێژیت رستە پێدڤییە یەکەیا وەرگێرانێ بیت ڤێ چەندێ رەت ناکەت کو هندەک جاران وەرگێر نەچارە رستەیەکا زمانێ دەقێ رەسەن بکەتە دوو رستە د زمانێ مەبەستدا. د ڤی دوخیدا پێدڤییە هەڤسەنگی دناڤبەرا وان ڤان دوو رستان و رستا زمانێ دەقێ رەسەندا بهێتە بەرچاڤ گرتن.

ئاریشێن وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ

ئێک ژ ئاریشێن وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ هەبوونا هندەک پەیڤانە د زمانێ دەقێ رەسەندا، کو د زمانێ مەبەستدا چ پەیڤێن یەکسان بۆ وان(بەرامبەر وان) نینن، و ب نەچار پێدڤییە واتا وان د گشت رستێدا رەنگڤەدەت. بۆ نموونە ل رستا ژێری بنێرن:

You are right

تۆ .... یی.

ئەگەر مە بڤێت ڤێ رستێ پەیڤ ب پەیڤ وەرگێرین، دێ چەوا وەرگێرین؟
بنەچار ئەڤ رستا ئینگلیزی پێدڤییە لدویڤ دەوروبەری بۆ هندەک رستێ دن مینا رستێ ژێری بهێتە وەرگێران:

- تو راست بێژی.
- ئاخاڤتنا تە یا راستە.

هندەک جاران پەیڤەک د زمانێ دەقێ رەسەندا چەند واتا هەنە و هندەک ژ واتایان د زمانێ مەبەستدا پەیڤێن بەرامبەر هەنە لێ هندەکێن دن چ پەیڤێن بەرامبەر نینن، لەوا ب نەچاری پێدڤییە واتا وان د گشت رستێدا دەرکەڤیت. بۆ نموونە:

Confidential

١.نهێنی ٢. نهێنی پارێز ٣. پەیڤا هەمبەری وێ دکوردیدا نینە.

پەیڤا (Confidential) د زمانێ ئینگلیزیدا سێ واتا هەنە، کو بەرامبەر دوو ژ وان واتایان د کوردیدا پەیڤ هەنە:

1. Confidential information   زانیاریێن نهێنی
2.a Confidential secretary   سکێرتێرێ نهێنی پارێز

لێ بەرامبەر واتا سییێ چ پەیڤ نینن و بریتیە ژ هەڤالناڤێ وی کەسی کو زوو باوەرییا خوە ب خەلکی دئینیت و نهێنییێن خوە دبێژیتێ. ئەڤ واتایە د رستا ئینگلیزیا ژێریدا ب ڤی شێوەی هاتییە دەربرین:

- Don’t get to Confidential with him.

ئەگەر مە بڤێت ڤێ رستێ وەرگێرینە سەر زمانێ کوردی پێدڤییە وەسا بهێتە وەرگێران کو واتا پەیڤا (Confidential) د ناڤ گشت رستێدا رەنگڤەدەت، بۆ نموونە:

- باوەرییا خوە گەلەک پێ نەئینە.
- هەمێ ئاخڤتنێن خوە نەبێژێ.

نموونەکا دن پەیڤا (sentimental) ە.

Sentimental

١. سوزدار   ٢. هەست و سوز   ٣. د کوردیدا بەرامبەر نینە.

پەیڤا (Sentimental) د زمانێ ئینگلیزیدا سێ واتا هەنە کو د کوردیدا بەرامبەر دوو ژ وانان پەیڤ هەنە:

1. for Sentimental reasons… ژ بەر ئەگەرەکێ سوزداری
2. a Sentimental schoolgirl…کچە قوتابییەکا ب هەست و سوز

لێ واتا سێیێ د کوردیدا چ پەیڤەک بەرامبەر نینە. ئەڤ واتایە ژی بریتیە ژ هەڤالناڤێ تشتەکی یان دیاردەیەکی کو دبیتە ئەگەرێ ئازراندنا هەست و سۆزان د کەسێ بەرامبەردا. بۆ نموونە:

- Sentimental music
- A Sentimental song
- A Sentimental letter

وەرگێرانا ڤی هەڤالناڤی زۆربەیا جاران ب هاریکاریا رستەیەک دن دبیت، بۆ نموونە:

- نامەكا پری هەست و سوز بوو.
- نامەكا كو دەربرینێ ژ هەست و سوزێ دكر.
- نامەک بوو كو هەست و سوزێن مرۆڤی دئازراندن.

رەنگە وەرگێری بڤێت ل شوینا ڤان رستان مفای ژ هەڤالناڤێ (هەست لڤین) وەربگریت؛ ئەڤە دروستە لێ رەنگە (نامەكا هەست لڤین) لدەڤ خوینەری واتایەكا دەستكرد یانژی دەستچێكەر هەبیت.

ئاریشەكا دنا وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ هەبوونا فرە واتاییە د زمانیدا. یانژی باشتر بێژین پەیڤ لدویڤ وی دەروربەرێ زمانییێ كو دهێت واتا وێ دهێتە گوهرین، كەواتە شاشییە ئەگەر ئەم بۆ هەر پەیڤەكێ بتنێ ئەم لدویڤ پەیڤا بەرامبەر بگەرهین. ل نموونا ئینگلیزییا ژێری بنێرن:

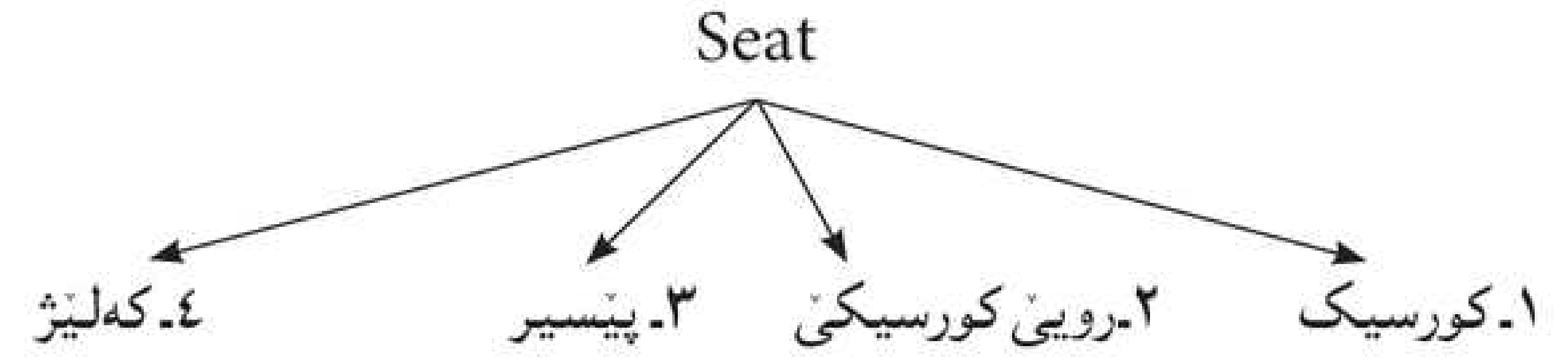

لڤێری مە بتنێ باسێ چار واتایێن (seat) كریە كو ژ ئەنجامێ دەروربەرێ زمانی یان هەڤنشینی پەیدا بوویە و واتایێن دن وەک (جێگیر كرن، بالیفک، نیهادێ رستی، و... هتد) نەهاتینە باسكرن.

- The front seat of the car is broken.

  كورسیكا پێشییا ترومبێلێ یا شكەستییە.
- A chair a velvet seat was in the corner.

  كورسیكەكا روی قەدیفە یا ل وی كوژیێهە بوو.
- The seat of the trousers wears quickly.

  پێسیرا شەلواری زوی دمەحیێت.
- His seat is sore from riding a horse.

کەلێژا وی ژبەر سویاریێ بریندار بوویە.

مینا ڤێ دیاردێ د زمانێ کوردی ژیدا دهێتە دیتن. بۆ نموونە بۆ دەستنیشانکرنا دەمی و پیڤانا دەمی د زمانێ کوردیدا بتنێ ئێک پەیڤ هەیە ئەو ژی (دەمژمێر) ـە، لێ د ئینگلیزیدا هەر ئێک ژ ڤان چەمکان پەیڤەکا جودا هەیە.

دەمژمێر

Period watch clock time O’clock hour

هەر وەکی د نموونێن ژێریدا دبینین د ئینگلیزیدا بۆ هەر حالەتەکی پەیڤەکا جودا دهێتە بکار ئینان لێ د کوردیدا هەموو ب (دەمژمێر) دهێنە وەرگێران.

- پێنج دەمژمێران ڤەکێشا حەتا ئەم گەهشتینە وێرێ.

It took us 5 hours to get there.

- درست دەمژمێر (٥) دێ ڤیتار برێ کەڤیت.

At 5 O’clock sharp the train departed.

- دەمژمێر چەندە ؟

What time is it?

- دەمژمێرا ویستگەهێ دوو خولەکان یا ل پاش.

The station clock was two minutes slow.

- کورێ من دەمژمێرا من کرە دەستێ خوە.

My son wears my watch.

- دێ هەفتیێدا مە چار دەمژمێر وانا دیروکێ هەیە.

We have four periods of history a week.

نموونەکا دن ژ فرە واتاییێ پەیڤا (man)ـە.

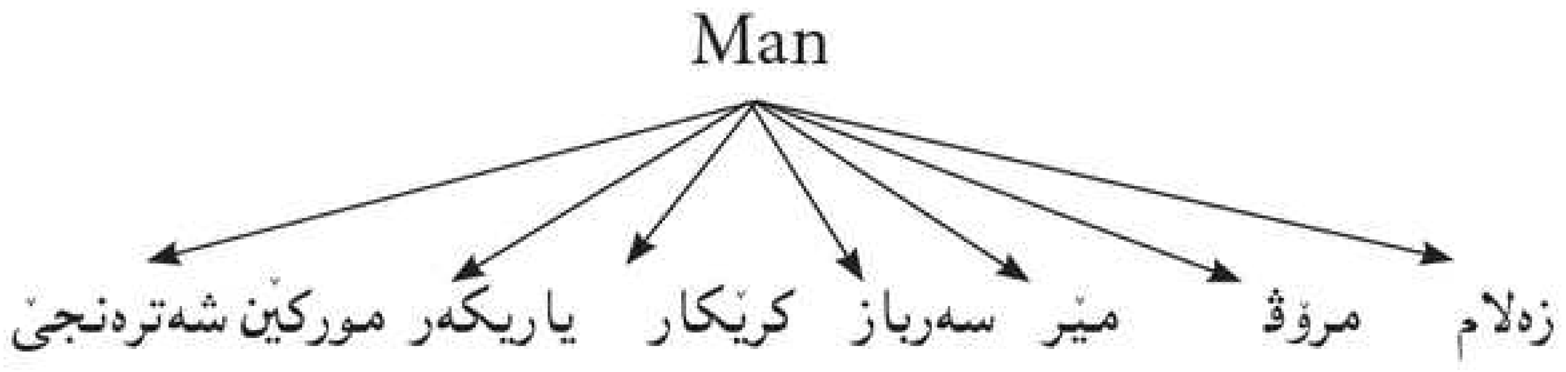

هەر وەکی هون د نموونێن ئینگلیزیێن ژێریدا دبینن د هەموو دۆخاندا پەیڤا (man) دهێتە بکارئینان، لێ د کوردیدا بۆ هەر دۆخەکی پەیڤەکا جودا هەیە.

- There were 3 men and 5 women in the room.
سێ زەلام و پێنج ژن د ژوورڤە بوون.

- All men must die.
هەمی مرۆڤ دمرن.

- They can stay in same room only if they are man and wife.
ل وی دەمی دشێن د ژوورەکیدا پێکڤە بن ئەگەر ئەو ژن و مێر بن.

- He is in charge of small factory with several men under him.
ژەنەرالی بۆ ئەفسەر و سەربازان ئاخڤت.

- The general made a speech to the officers and men.
ئەو ڕێڤەبەرێ کارگەهەکا بچوکە کو چەند کرێکار لبن دەستێ وی کار دکەن.

- Lloyd led his men onto the field.
لویدی یاریکەرێن خوە ڤرێکرنە مەیدانێ.

- I captured all his men.
من هەمی مورکێن شەترەنجێ کرنە دەرێ.

ئاریشەکا دنا پەیڤ ب پەیڤ وەک هەڤ نەبوونا کێلگێن واتاییە د هەر دوو زماناندا. ئەگەر ئەم چەند پەیڤان د هەر دوو زماناندا هەڤبەر بکەین دێ (خشتەکا واتایی) بدەستڤە هێت.

ل خشتە و نموونێن ژێری بنێرە:

شارەزا	زانین	هەڤنیاسین	نیاسین	ب فەرمی نیاسین
Know				recognize

- He know that you are here.

ئەو دزانیت کو تو یێ لڤێرێ.

- He know how to play chess.

ئەو یێ شارەزایە د یاریا شەترەنجێدا.

- I d like very much to know him.

ئەز گەلەک حەز دکەم هەڤنیاسنێ ل گەل وی بکەم.

- I know him very well.

ئەز وی باش دنیاسم.

- They don’t recognize him as the lawful owner.

وی وەک خودان ب فەرمی نانیاسن.

هەر وەکی د خشتە و نموونەیێن سەریدا دبینین پەیڤا (know) هەمبەری سێ پەیڤێن (هەڤنیاسین، زانین و شارەزا) دهێت؛ هەروەسان پشکەک ژ واتا (نیاسین) ێ ژی بخوەڤە دگریت. کێلگا واتاییا (نیاسین) دکوردیدا ژکێلگا واتاییا (know) یا ئینگلیزی بەرفرهترە و پشکەک ژێ کێلگا واتاییا (recognize) بخوەڤە دگریت، لێ کێلگا واتاییا (recognize) بەرفرەهترە ژ پەیڤا کوردییا (نیاسین) و پشکەک ژ واتا وێ دکەڤیتە (ب فەرمی نیاسین). ئەم دشێین بەردەوامییێ ب ڤێ خشتێ واتایی بدەین لێ لڤێرێ هەر ئەڤ چەندە بەسە.

پەیڤ و کێلگا واتاییا وان د زمانێن جودا جودا دا مینا سەنگێن ترازییێیە؛ هندەک

جاران تو چ بکەی بەرامبەری هەڤ ناراوەستن. بۆ نموونە ل سێ زمانێن ژێری بنێرن کو بۆ هەر ئێکی مە سەنگەکا واتاییا ئاشوپی دانایە:

زمان (أ)	زمان (ب)	زمان (پ)
٦	٣	٥
٣	٣	٢
٢	٥	٧
٥	٢	٣
٢	٥/٠	١

د زمانێ نموونەییا (ب)دا چ جاران کوژمێ وان نابیتە (٩)، کوژمێ وان یان پترە یان کێمترە ، نێزیکترین کوژم (٥ ،٨)ـە.

ئاریشەکا دنا وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ هەبوونا وان رستە و دەربرینانە کو د زمانێ دەقێ رەسەندا ب شێوەیەکی و د زمانێ مەبەستدا ب شێوەیەکێ دن دهێنە گوتن، بۆ نموونە:

- He fell from the tree and broke his leg.

ئەو ژ دارێ کەت و پێ وی شکەست. (نە کو وی بخوە پێ خوە شکاندبیت)

- He hurt his back when he fell.

دەمێ ئەو کەتی پشتا وی زەحمەت پێ کەت. (نە کو وی بخوە پشتا خوە زەحمەت دا بیت).

دۆخەکێ دن هەبوونا بکەر نادیارە، ب تایبەتی د زمانێ ئینگلیزیدا؛ بکەر نادیارە د کوردیدا زۆربەیا جاران ب شێوەی بکەر دیار دهێتە وەرگێران.

- He was sentenced to three years imprisonment by the court.

دادگەهێ ئەو ب سێ سالان زیندان کرن سزا دا.

- His hat was blown off by the wind.

بای کولاڤێ وی بر.

مە دڤییا ب هاریکاریا ڤان نموونێن بوری نیشان بدەین کو وەرگێرانا پەیڤ ب پەیڤ نە بتنێ زانستی نینە بەلکو نەیا پەسەندە ژی، لێ د پێناسا وەرگێرانا ئازاد ژی پێدڤییە بێژین کو ب شێوەیەکێ گشتی وەرگێرانەکە کو یەکەیا بەرامبەری وێ ژ رستێ مەزنترە. سەبارەت وەرگێرانا ئازاد ئەم نەشێین بریارا داویێ بدەین، چونکی ئەڤە گرێدای ڤێ چەندێیە کو ئەو وەرگێران ژ یەکەیا رستێ کو یەکەیا وەرگێرانێیە چەند دویر کەڤتییە.

د هندەک وەرگێرانێن ئازاد دا ڤاربوون ژ یەکا رستێ هند یا زێدەیە کو ئێدی نەشێین بێژین وەرگێران و رەنگە وەرگرتن (اقتباس) بۆ وی بابەتی باشتر بیت. د هندەک جورێن دنێن وەرگێرانا ئازاد دا ڤاربوون ژ یەکا رستێ گەلەک نینە، لێ وەرگێری نەڤیایە یان نەشیایە خوە زەحمەت بدەت و پەیڤێن بەرامبەر، یان پاراستا شێوازێ دەقێ رەسەن و هندەک مژارێن دن کو پێدڤییە د وەرگرێرانا رستە ب رستەدا بهێنە بەرچاڤگرتن د وەرگێرانا خوە دا جێ بە جێ بکەت.

ب هەر شێوەیەکی بیت دشێین بێژین کو وەرگێرانا ئازاد؛ وەرگێرانەکا هویر و دروست بۆ واتا پەیڤێ ناکەتن.

لێ سەرەرای ڤێ چەندێ وەرگێرانا ئازاد هندەک جاران بۆ بەرهەمێن ئەدەبی پێدڤییە. د بەرهەمەکێ ئەدەبیدا ئارمانجا سەرەکییا نڤیسەری ئەو نینە کو وەک پەرتووکەکا زیندەوەرزانی زانیاریەکێ بۆ خوینەری ڤەگوهزیت، بەلکو ئارمانجا نڤیسەری ئەوە کو کاریگەریێ لسەر خوینەری بکەت، یان ب دەربرینەکا دن، نڤیسەرێ بەرهەمەکێ ئەدەبی هەلسوکەوتێ ل گەل هەست و سوزێن خوینەری دکەت نە ل گەل لۆژیک و بەلگە ئینانێ، و ئەگەر پەیامەک ژی هەبیت دڤێت پەیاما خوە برێکا هەست و سۆزان بگەهینیتە خوینەری، ژ بەر ڤێ یەکێ د شێوازێ ئەدەبیدا، مفا وەرگرتن ژ خوازە و زێدەروویی و یاریکرن ب پەیڤان و

هونەرێن دنێن جوانکارییا ئەدەبی گەلەک بەربەلاڤ و پێدڤییە.

کەواتە وەرگێر د وەرگێرانا ڤان جورە بەرهەماندا هندەک جاران نەچار دبیت بۆ دروستکرنا وێ کاریگەریا کو نڤیسەرێ زمانێ دەقی رەسەن دروست کریە سنورێ کارێ خوە بەرفرەهتر لێ بکەت و تەماشەی هەمی بەرهەمی بکەت، لێ د ڤی دۆخی ژیدا پێدڤییە هەڤسەنگی هەر بهێتە بەرچاڤ گرتن، ئەگەر وەسا نەبیت وەرگێر دێ هێتە تاوانبار کرن کو وەرگێرانەکا بێ سەر و بەر ئەنجامدایە.

ژێدەر:

محەمەد رەزا باتنی، پیرامون زبان و زبانشناسی(جملە واحد ترجمە)، چاپ سوم، ١٣٥٨.